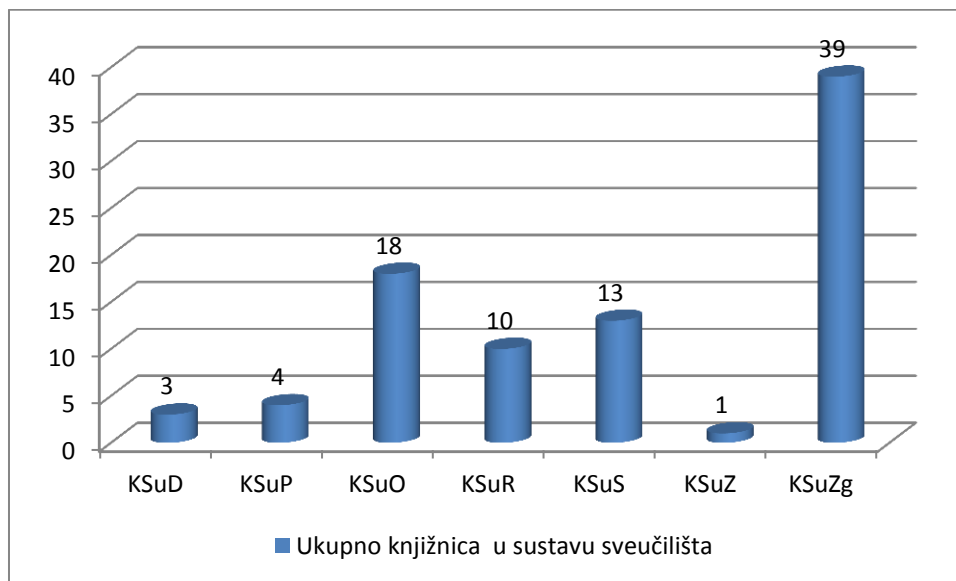

Analiza stanja nacionalnog sveučilišnog knjižničkog sustava

Početakom 2012. godine *Stručno vijeće sveučilišnih matičnih knjižnica* donijelo je odluku o prikupljanju osnovnih podataka o knjižnicama u sustavu matične djelatnosti putem anketnog upitnika (lipanj 2012.). U Republici Hrvatskoj je sedam sveučilišta i šest knjižničkih sustava (u tijeku je osnivanje Sveučilišne knjižnice u Dubrovniku, a njihov sadašnji sveučilišni knjižnički sustav čine tri međusobno nepovezane, visokoškolske knjižnice).

Sveučilišne matične knjižnice u Puli, Osijeku, Rijeci, Splitu¹, Zadru i Zagrebu izradile su pojedinačne analize stanja knjižničkih sustava, a ovdje se daju samo najvažniji pokazatelji za nacionalni sveučilišni knjižnički sustav.

Nacionalni sveučilišni knjižnički sustav obuhvaća 89 knjižnica (s Nacionalnom i sveučilišnim knjižnicom u Zagrebu). Broj knjižnica pojedinog sveučilišnog knjižničkog sustava prikazuje Grafikon 1.

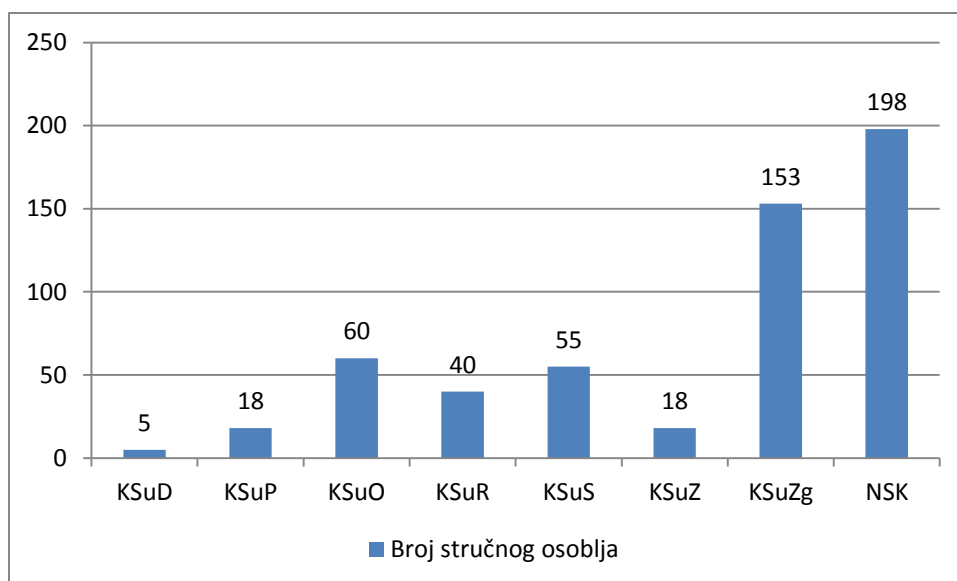

Grafikon 1.: Broj knjižnica u sveučilišnim knjižničnim sustavima

U nacionalnom sveučilišnom knjižničnom sustavu² zaposleno je 546 stručnih knjižničarskih djelatnika (25,5 knjižničarskih savjetnika, 38,5 viših knjižničara, 266,5 diplomiranih knjižničara, 54 knjižničara i 161,5 pomoćnih knjižničara). (Grafikon 2.)

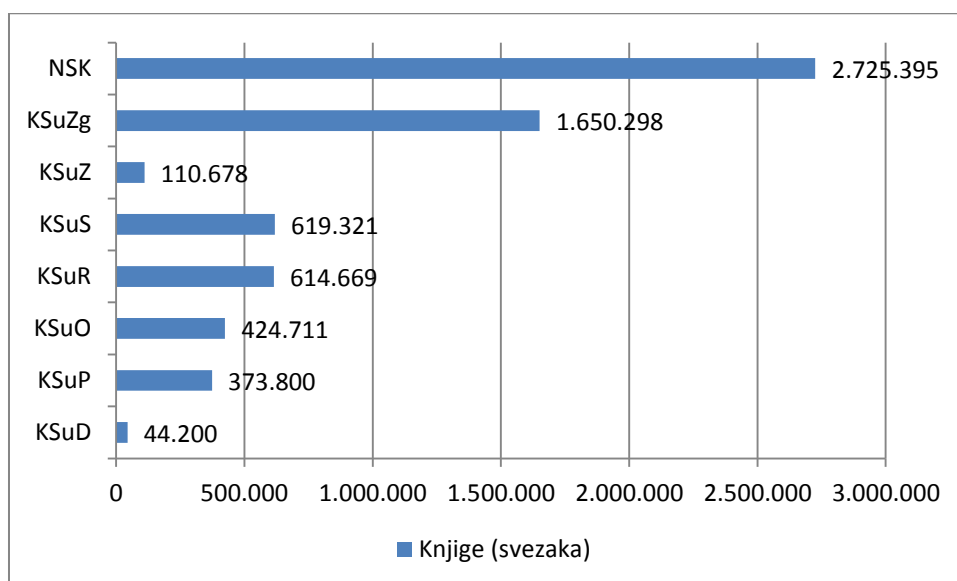
¹ Objedinila podatke za Split i Dubrovnik

² Podaci obuhvaćaju knjižnice sastavnice sveučilišta u integriranim sveučilištima i knjižnice fakulteta sastavnica sveučilišta i sveučilišne knjižnice u neintegriranim sveučilištima.

Grafikon 2.: Broj stručnog osoblja u sveučilišnim knjižničnim sustavima

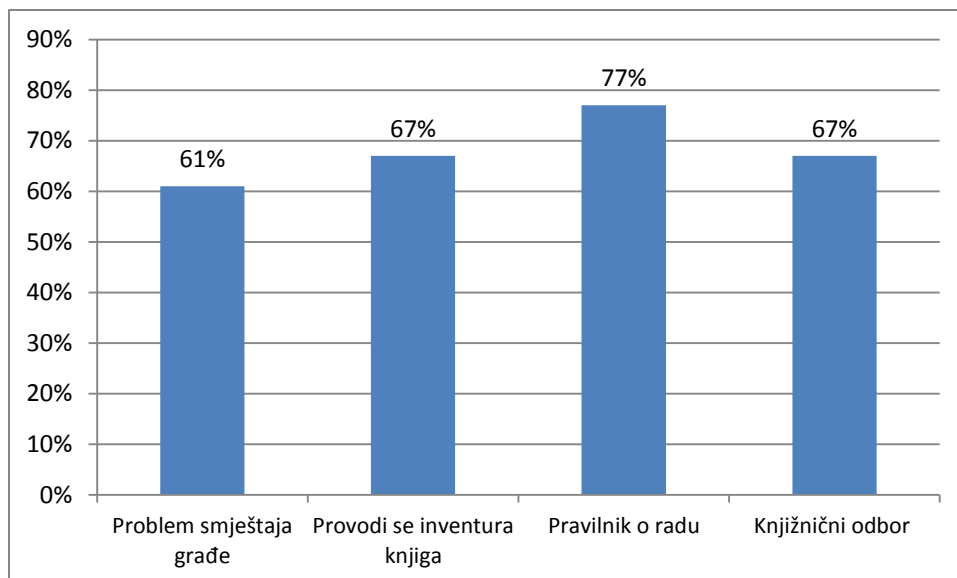
Knjižnice u sustavu posjeduju 5.943.596 svezaka knjižne građe³ (Grafikon 3.) i 27.240 naslova tiskanih časopisa. Omogućuju pristup (osim baza podataka s nacionalnim licencama) za 43 baze podataka. U 2011. godini u knjižnicama je nabavljeno 95.660 svezaka knjiga i pretplaćeno 2.545 naslova časopisa (hrvatskih i inozemnih).

Grafikon 3.: Broj knjiga prema sveučilišnim knjižničnim sustavima

Problem sa smještajem građe imaju 53 knjižnica (ili 61%). Sve knjižnice vode inventarne knjige za knjižničnu građu (ručne, računalne i/ili i jedne i druge). U 58 knjižnica (ili 67%) se provodi inventura knjiga prema obvezi za proračunske korisnike. Pravilnik o radu ima 67 knjižnica (ili 77%). Knjižnični odbor djeluje u 58 knjižnica (ili 67%), a samo su 23 voditelja knjižnica (ili 26%) članovi upravnog tijela svojih institucija (Grafikon 4.).

³ Nisu obuhvaćeni podaci o građi posebne vrste.

Grafikon 4.: Neki pokazatelji rada knjižnica u sustavu

Najveći problemi s kojima se susreću voditelji visokoškolskih knjižnica u sustavu

Problemi koje su voditelji knjižnica u sustavu naveli uglavnom su isti u svim sveučilišnim knjižničnim sustavima, a mogu se grupirati na:

Problemi u samoj ustanovi:

- ✓ Marginalizacija položaja knjižnice
- ✓ Poteškoće u suradnji s nastavnim osobljem
- ✓ Poteškoće u suradnji s upravom ustanove

Kadrovski problemi:

- ✓ Nedostatan broj stručnog knjižničarskog osoblja
- ✓ Nepriznavanje viših stručnih zvanja u ustanovama
- ✓ Mali koeficijent voditelja knjižnice

Financijski problemi:

- ✓ Nedovoljno sredstava za nabavu udžbeničke građe (nema namjenskih sredstava za tu svrhu)
- ✓ Nema sredstava za novu informatičku opremu (postojeća je zastarjela)
- ✓ Malo ili ništa se ne izdvaja za stalno stručno usavršavanje knjižničara (radionice u Centru za stalno stručno usavršavanje i stručno-znanstveni skupovi)

Problemi prostora u knjižnici:

- ✓ Problem smještaja knjižnične građe (čitaonički i spremišni)
- ✓ Bez čitaonice za korisnike
- ✓ Neodgovarajuće (male) čitaonice za korisnike

Očekivanja voditelja visokoškolskih knjižnica u sustavu sveučilišta od sveučilišne matične službe

Očekivanja voditelja visokoškolskih knjižnica od sveučilišne matične djelatnosti su velika, a iz njihovog popisa vidi se kako je neophodan sustavan rada matične sveučilišne službe i mogu se grupirati na sljedeće:

- Zalaganje za status i položaj knjižnice u sastavu u matičnoj instituciji zagovaranjem knjižnica, osnaživanje knjižnične profesije dobrom komunikacijom s osnivačem institucije, ministarstvima, posredovanje u djelotvornom poboljšanju položaja knjižnica u matičnim institucijama, donošenje zakonskih akata iz knjižničarske struke i standarda za visokoškolske knjižnice te njihovo provođenje od strane MZOS-a i visokoškolskih institucija na nivou RH (zakoni, pravilnici i slično) i sveučilišta, ukazivanje na važnost fakultetskih knjižnica tijelima sveučilišta.
- Zajedničko planiranje i izgradnja nacionalnog Sveučilišnog knjižničkog sustava: koordinacija svih zajedničkih poslova i potreba na ravnopravnoj osnovi za sve knjižnice pri sveučilištima, poticanje suradnje među knjižnicama, koordinacija u smjeru ujednačavanja poslovanja u korisničkom i stručnom knjižničnom poslovanju te uloga glavnog koordinatora izgradnje skupnog kataloga visokoškolskih knjižnica sveučilišta.
- Kvaliteta rada: provedba standarda u dnevnoj praksi, promicanje kulture kvalitete, ujednačavanje poslovanja, centralizirana nabava, uvođenje inovacija u knjižnice.
- Stalno stručno usavršavanje knjižničara: organizacija savjetovanja i predavanja, specijalizirani programi za visokoškolske knjižnice u CSSU-u.
- Nabava: koordinacija nabavne politike i zalaganje za poštivanje standarda i preporuka za nabavu obvezne literature prihvaćenih na nivou RH, jasno postavljen okvir nabavne politike na Sveučilištu.
- Razvoj: strategije i planovi razvoja; izrada zajedničkih dokumenata.
- Savjetodavna uloga – pomoć u radu: savjetovanje i podrška u radu; preporuke dobre prakse; izrada potrebnih dokumenata (uputa i preporuka) izravna stručna pomoć (revizija i otpis građe, zaštita građe ...), informiranje, terenski obilasci.

Zaključno

Problemi u radu sveučilišnih knjižničnih sustava u Republici Hrvatskoj proizlazili su iz nepostojanja jedinstvene strategije razvoja, zastarjelosti standarda za visokoškolske knjižnice te nedjelotvornog sustava matične djelatnosti. Očitovali su se i još se očituju u nevidljivosti knjižnične djelatnosti i knjižničnih djelatnika u sustavu visokog obrazovanja, u nepovezanosti knjižnica u sustavu, pogotovo kad je riječ o nabavi informacijskih izvora i pružanju informacijskih usluga te, u konačnici, u neracionalnom trošenju proračunskih sredstava.

Uspostavom jedinstvenog sustava matične djelatnosti sveučilišnih matičnih knjižnica donesen je ključni dokument *Strategija razvoja sveučilišnih knjižničnih sustava u Republici Hrvatskoj : 2013.-2015.*⁴, kao podloga za izradu strategija razvoja svakog sveučilišnog knjižničkog sustava.

Za realnu analizu stanja visokoškolskih knjižnica neophodno je usvajanja *Standarda za visokoškolske knjižnice* (čekaju na odobrenju u MZOS-u).

Stručno vijeće sveučilišnih matičnih knjižnica donijelo je niz dokumenata neophodnih za poslovanje knjižnica u sustavu, a uspostavljen i je djelotvoran sustav savjeta i pomoći knjižnicama (stručni sastanci, savjeti i pomoći knjižnicama i knjižničarima, informativni sastanci, uvođenje novih programa za stalno stručno usavršavanje knjižničara itd.).

U ovom dvogodišnjem razdoblju (od osnivanja *Stručnog vijeća sveučilišnih matičnih knjižnica* i oživljavanja rada sveučilišnih matičnih knjižnica) učinjeni veliki pomaci u povezivanju knjižnica u sustavu i ujednačavanja rada knjižnica. Za daljnje funkcioniranje i razvijanje sustava matične djelatnosti sveučilišnih matičnih knjižnica neophodno je financiranje bruto osobnog dohotka matičara i materijalnih troškova za provođenje matične djelatnosti kako je i određeno u članku 31. *Zakona o knjižnicama* (NN 105/97): „Sredstva za obavljanje poslova matične djelatnosti osiguravaju se u državnom proračunu“.

Stručno vijeće sveučilišnih matičnih knjižnica na svojoj 6. sjednici, održanoj 18. ožujka usuglasilo je stavove oko analiza stanja svakog sveučilišnog knjižničkog sustava i analize stanja nacionalnog sveučilišnog knjižničkog sustava te zaključilo kako se ti dokumenti trebaju objaviti na web stranicama sveučilišnih matičnih knjižnica i treba ih poslati mjerodavnim ministarstvima i Hrvatskom knjižničnom vijeću.

U Zagrebu, travanj, 2013.

Predsjednica *Stručnog vijeća sveučilišnih matičnih knjižnica*:

dr. sc. Zagorka Majstorović, knjižničarska savjetnica

⁴ Strategija razvoja sveučilišnih knjižničnih sustava u Republici Hrvatskoj : 2013.-2015.. Dostupno na: http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/12/Strategija-SKS_web.pdf

PITANJA IZ ANKETNOG UPITNIKA / KNJIŽNICE HRVATSKIH JAVNIH SVEUČILIŠTA I NACIONALNA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U ZAGREBU	KNJIŽNIČNI SUSTAV SVEUČILIŠTA U DUBROVNIKU	KNJIŽNIČNI SUSTAV SVEUČILIŠTA U PULJU	KNJIŽNIČNI SUSTAV SVEUČILIŠTA U OSIJEKU	KNJIŽNIČNI SUSTAV SVEUČILIŠTA U RIJECI	KNJIŽNIČNI SUSTAV SVEUČILIŠTA U SPLITU	KNJIŽNIČNI SUSTAV SVEUČILIŠTA U ZADRU	KNJIŽNIČNI SUSTAV SVEUČILIŠTA U ZAGREBU	NACIONALNI SVEUČILIŠNI KNJIŽNIČNI SUSTAV	NACIONALNA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U ZAGREBU	SVEUKUPNO
Ukupno knjižnica u sustavu sveučilišta	3	4	18	10	13	1	39	88	1	89
Broj zaposlenog stručnog osoblja	5	18	60	40	55	18	153	349	198	547
Pomoćni knjižničar		4	16,5	7	22	4	34	87,5	75	162,5
Knjižničar	1	2	4	7	5	1	24	44	10	54
Diplomirani knjižničar	4	10	34,5	24	24	13	78	187,5	79	266,5
Viši knjižničar		1	3,5	2	1		13	20,5	18	38,5
Knjižničarski savjetnik		1	1,5		3		4	9,5	16	25,5
MR		1	1	2	2		11	17	24	41
DR		1	4	2	3		6	16	8	24
Knjige (svezaka)	44.200	373.800	424.711	614.669	619.321	110.678	1.650.298	3.218.356	2.725.395	5.943.751
Časopisi (naslova)	162	5.749	8.473	15.661	10.377	1.500	27.240	58.785	28.000	86.785
Pristup bazama podataka (vlastita sredstva)		4	2	13	2	2	13	36	3	39
Prinova knjiga u 2011. (svezaka)	884	8.665	12.081	13.111	15.240	3.353	43.493	96.827	9.004	105.831
Pretpate tiskanih č. u 2011. (naslova)	103	50	1.910	524	421	57	1.240	4.305	150	4.455
Problem smještaja građe	3	4	13	7	8	1	30	66		66
Provodi se sustavna zaštita knjižnične građe		1	2	5	8		9	25	1	26
Ručno vođene inventarne knjige	3	4	17	7	10		30	71	0	71
Kompjutorske inventarne knjige			1	5	9	1	24	40	1	41
Inventarne knjige se vode odvojeno za pojedinu vrstu građe	2	1	15	9	13	1	26	67	1	68
Provodi se inventura knjiga	1	4	13	6	9	1	27	61		61

Knjižničari idu na radionice CSSU-a		10	15	7	9	1	29	71	1	72
Sudjelovalo se na radionicama CSS-u 2011.		4	14	10	20	6	64	118	237	355
Knjižnica ima pravilnik o radu	1	4	11	10	9	1	31	67	1	68
Osnovan Knjižnični odbor			11	10	10	1	27	59		58
Voditelj knjižnice član upravnog tijela institucije		1	2	4	6		11	24		23
Ocjena suradnju s dekanom/rektorom/voditeljem institucije										
1										
2	1				3		2	6		7
3	2	1	2	3	2		8	18		16
4		2	9	3	1	1	14	30		19
5		1	5	3	6		11	26		22

** U 33 sastavnice Sveučilišta u Zagrebu (29 fakulteta, 3 akademije i Podružnica Hrvatski studiji) djeluje 39 knjižnica (jedna je knjižnica Arhitektonskog, Građevinskog i Geodetskog fakulteta; PMF ima 7 knjižnica, dislocirane knjižnice Učiteljskog fakulteta (Zagreb, Petrinja i Čakovec) broje se kao jedna knjižnica.

*** NSK fond uz 2.725.395 svezaka knjiga ima i 270.000 svezaka novina te 350.000 svezaka časopisa (podaci za 2011.)

Napomena za sve knjižnice: ostala vrsta građe, osim knjiga i časopisa ne nalazi se u tablici